"वाचः पल्लवयत्युमापतिधरः, संदर्भशुद्धिं गिरां
जानीते जयदेव एव, शरणः श्लाघ्यो दुरूढद्रुतेः ।
शृङ्गारोत्तरसत्प्रमेयरचनैराचार्यगोवर्धन-
स्पर्धी कोपि न, विश्रुतः श्रुतधरो, धोयी कविक्ष्मापतिः ॥"

कालिदासः ।

आसीत् कश्चित् कालिदासो नाम यशस्वी । यश्चिराय भारते लक्ष्यभूतोऽभूत् । तत एव श्रीपुलकेशिनः शिलालेखेऽन्ते—

'येनाऽयोजि नवेऽश्मस्थिरमर्थविधौ विवेकिना जिनवेश्म ।
स विजयतां रविकीर्तिः कविताश्रितकालीदासभारविकीर्तिः ॥'

इत्युदटङ्कि (इण्डियन् आण्टिक्वेरी ५।६७–७१) । स च शिलालेखः ३१७९+५५६=३७३५ इयति कलिगते ५५६ शालिवाहनीये शके, अर्थात् ५५६+७८=६३४ खिस्ताब्दे उत्कीर्ण इति प्रागपि दर्शितम् (भू० ३६ पृ०) । अथ स्वगुणगरिम्णा रामविक्रमभोजादिशब्दवत् कालिदासशब्दोऽपि व्यक्त्यन्तरेषु संक्रान्तः । तथाच—

'एकोऽपि जीयते हन्त कालिदासो न केनचित् ।
शृङ्गारे ललितोद्गारे कालिदासत्रयी किमु ॥'

इति महाकविराजशेखरसूक्तिः । तथा—

'हालेनोत्तमपूजया कविवृषा श्रीपालितो लालितः,
ख्यातिं कामपि कालिदासकवयो नीताः शकारातिना ।
श्रीहर्षो विततार गद्यकवये बाणाय वाणीफलं,
सद्यः सत्क्रिययाभिनन्दमपि च श्रीहारवर्षोऽग्रहीत् ॥'

इति रामचरितीयाभिनन्दसूक्तिश्च पप्रथे । इतो ध्वनिकारः—'कालिदासप्रभृतयो द्वित्राः पञ्चषा वा महाकवयः' इति । काव्यप्रकाशकारः—'कालिदासादीनामिव यशः' इति चावोचत । एवमन्येऽपि कालिदासं पुरस्कुर्वन्ति । एतेन कालिदासस्यानेकत्वम्, तत्कृतीनामनेकत्वं तु रघुवंशादितः प्रत्यक्षम् । एवं च कस्य कतमा कृतिरिति निर्णयो गमकाभावे कथं जायेत ? एकस्यैव सर्वा कृतिरित्यपि कालिदासानेकत्वे कथं संगच्छेत ? अभिनन्दसूक्तौ कालिदासकवय इत्यादरार्थकबहुवचनस्वीकारेऽपि राजशेखरात्प्राक् कालिदासत्रयीति कथं संघटेत ? इत्येवं

---

१. एक इति श्लोकः आरोहक–भगदत्त–जह्णसंकलितसूक्तिमुक्तावलौ हरिकविसंकलितसुभाषितहारावलौ च राजशेखरनाम्ना समुद्धृतोऽस्ति । राजशेखरश्च खिस्तसंवत्सरस्य दशमशताब्द्यामासीद् इति श्रीरामकृष्ण–गोपाल–भाण्डारकराणां निर्णयः । अनेनैव राजशेखरेण बालरामायण–कर्पूरमञ्जरी–विद्धशालभञ्जिकादयो ग्रन्था निरमायिषत । प्रबन्धकोषकर्ता राजशेखरस्तु खिस्तसंवत्सरस्य चतुर्दशशताब्द्यामासीत्.